ÑAPA

Weekendbijlage van dagblad Amigoe

zaterdag 9 mei 2015

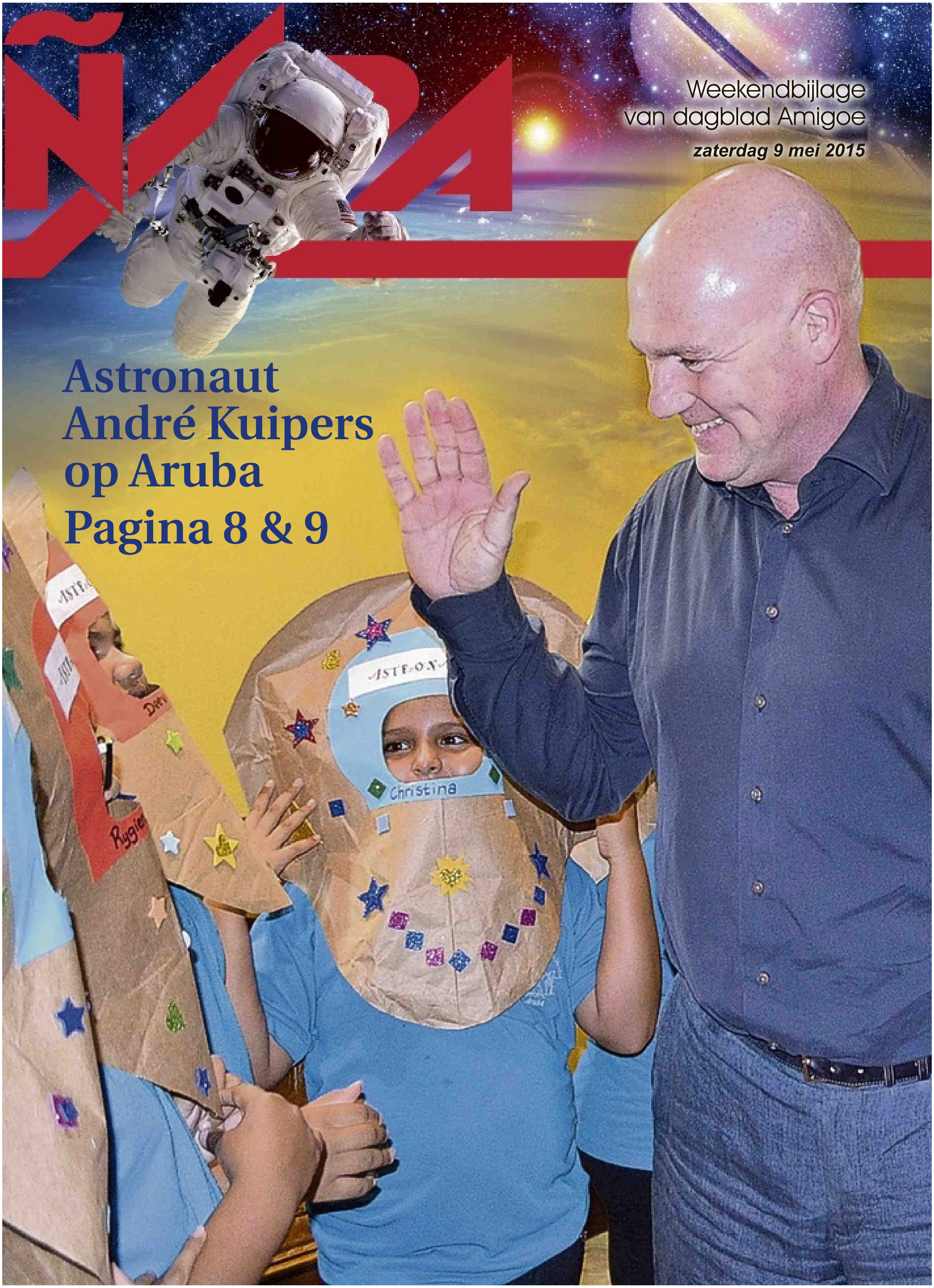

Astronaut André Kuipers op Aruba

Pagina 8 & 9

Inhoud

1 Voorpagina
2 Inhoud
3 Uitgelicht
4 Gezondheid
5 Historie
6&7 Literatuur
7 Cultuur
8&9 André Kuipers op Aruba
10 Marketing
11 Eten & drinken
12&13 Armenzorg
14 Recht
15 Puzzels
16 CuraMix

Foto van de week.

Eigenlijk toont deze foto afschuwelijk nieuws. Het beruchte witte aardvarken oftewel de olimol is weer op Curaçao gesignaleerd. Houd de kinderen en huisdieren dus maar binnen. Ook de fundering van menig huis is niet bestand tegen het constante gewroet van het losgeslagen beest. De olimol werd nog kortgeleden gezien in de tuin van keramiste Krista van der Meijden. Daar dus op bezoek te gaan is alleen voor de moedigen onder ons.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede, Oscar Vanegas

Stagiaire: Merlin van Mil

Voorpaginafoto: Bobby Spier

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak, Evert Bongers, Monique Casimiri, Derk Cools, Jeannette van Ditzhuijzen, Lennart Huijsen, Brede Kristensen, Judice Ledeboer, Milangela Plate, Bobby Spier, Marcel Truyens, May Voges, Mineke de Vries, Miriam de Windt, Ken Wong

Thuis.

Facetimen

Monique Casimiri

Als ik mijn ouders even wil spreken is dat tegenwoordig heel gemakkelijk. Of ik pak de telefoon even op en bel. Of we facetimen of skypen even met elkaar. Hoe anders was dat toen ik net in Nederland woonde. Telefoon had ik wel, maar het was erg duur om te bellen. Nu koop je overal terugbelkaarten en hoeft bellen niet duurder te zijn, dan even bellen naar een vriendin in een andere stad. Ik betaal nu zo'n 16 cent per minuut en waarschijnlijk is dat nog veel. Ik kan mij herinneren dat ik toentertijd bijna vijf gulden per minuut betaalde. Dat is omgerekend toch ruim twee euro. In de tijd dat mijn vader studeerde in Nederland, en zijn ouders op Curaçao woonden was bellen helemaal geen optie. Een telefoon was er niet bij iedereen. Je hoefde nog net niet aan een slinger te draaien om verbinding te krijgen, maar bellen was onbetaalbaar. Als je toen iemand snel iets wilde laten weten dan stuurde je een telegram. Iets dat tegenwoordig niet meer kan. Bij de geboorte van onze zoon wilde ik een telegram sturen. Net zoals mijn ouders hadden gedaan toen ik was geboren. Gewoon voor de fun. Helaas, dat deden ze niet meer. De mevrouw van het postkantoor wist nog wel waar ik het over had. Dat had waarschijnlijk meer met haar leeftijd te maken, dan met het begrip telegram. Onze grotere kinderen kennen dit begrip alleen uit de geschiedenisboeken. Iets dat koningen deden. Nu wil ik mijzelf niet met een koning vergelijken, maar ook niet met iemand uit 1854. Brieven schrijven is van alle tijden. Boekwerken vol hebben we geschreven. Ik heb ze nog liggen. Mijn moeder die dan een week lang een soort van dagboek bijhield in een schrift, met foto's, krantenartikelen en meer en dat zij dat dan opstuurde. Dan viel er na een paar weken zo'n dikke envelop op de deurmat. Die liet ik op tafel liggen tot ik die dag een goed moment had om te gaan zitten, want ik wist dat ik er niet met vijf minuten doorheen was. Het was echt een momentje. Kopje thee erbij, of in mijn geval waarschijnlijk een glas cola en een sigaret. Lachen en huilen wisselden elkaar af en maar genieten. Even voelde ik mij dan weer helemaal thuis. Ik herkende de verhalen, proefde de sfeer, rook de tuin, hoorde de vogels fluiten waarover ze schreef. Hoe anders is het nu. Als ik mijn moeder iets wil vragen dan pak ik de telefoon of ik ga even facetimen. Binnen een paar seconden heb ik haar aan de lijn of ik zie haar zitten. Ik hoor nog steeds de geluiden, in gedachten proef ik de smaken, voel ik de warme wind. Ik zie het allemaal voor me. Mijn kind weet niet beter dan dat hij te allen tijde contact kan maken met opa en oma. Als hij wat groter is zal ik hem uitleggen hoe anders dat ging toen ik jong was, hoe lang ik soms moest wachten op antwoord in een brief, hoe bijzonder het toen was... in 1854.

Uitgelicht.

Blaaker aan het werk

Schilder en beeldgieter Carlos Blaaker (Suriname, 1961) exposeert tot woensdag 3 juni in Landhuis Bloemhof. De opening van de expositie van olieverfschilderijen en bronzen sculpturen vond afgelopen woensdag, 6 mei, plaats onder muzikale begeleiding van Poquito Jazz. Zolang de tentoonstelling te zien is, zal Blaaker op woensdag- en vrijdagochtend op locatie werken. Bezoekers kunnen hem aan het werk zien en vragen stellen.

Foto's: **Ken Wong**

Mens & Psyche.

Dyscalculie

In mijn vorige bijdrage van 'Mens en Psyche' werd dyslectie besproken, een leerstoornis op het gebied van lezen en spellen. Aanverwant doch veel minder bekend is dyscalculie, een leerstoornis die letterlijk betekent 'niet kunnen berekenen'. Het komt voor bij 6 tot 7 procent van de kinderen.

Tekst: **Milangela Plate**

In de eerste jaren van het basisonderwijs worden de basisvaardigheden van het rekenen intensief geoefend. Kinderen leren vergelijken (groot-klein, hoger-lager), ordenen (bijvoorbeeld van klein naar groot) en tellen. Daarnaast doen zij ook kennis op van begrippen die bij rekenen belangrijk zijn, zoals: voor, achter, links, rechts, morgen, gisteren, zwaar, licht, vol, leeg, meer, minder. Ook de betekenis van symbolen (%, <, +, -, enzovoorts) en verschillende rekenprocedures (aftrek-, vermenigvuldig- en deelsommen) worden aan kinderen bijgebracht als de basis van reken- en wiskundekennis.

Ook verwerven kinderen inzicht in de plaats en de waarde van getallen tussen andere getallen. Deze basis en rekenvaardigheden worden in de eerste jaren van de basisschool veel geoefend, zodat een kind ze steeds gemakkelijker en automatisch uit het geheugen kan ophalen en gebruiken. Zo zijn eenvoudige sommen zo bij ons geautomatiseerd dat u 2 x 3 = 6 inmiddels niet meer berekend, maar gewoon weet.

Bij kinderen met dyscalculie stagneert het proces van automatiseren van rekenvaardigheden. Een kind met dyscalculie heeft moeite met het leren van de betekenis van getallen, hoeveelheden, ruimtelijke oriëntatie (links/rechts) en rekenprocedures. Zo houdt een kind met dyslectie problemen met veel voorkomende rekenbegrippen als 'erbij', 'eraf', 'breuk', 'teller', 'noemer', 'procenten', alsook het herkennen van rekenkundige symbolen (in grote getallen als 10.000 en in tekens als %, >, :, x^2...). Daarnaast kan het problemen hebben met de kennis van eenvoudige telrijen (1, 3, 5, ...) en met positionele ordening (niet weten dat de 1 in 21 een andere waarde heeft dan de 1 in 18). Ondanks herhaalde uitleg worden zij niet vaardig in het vlot oplossen van rekenproblemen en blijven zij traag in het rekenen.

Dyscalculie per leeftijd

Onderstaand volgt een overzicht van verschillende signalen die kunnen duiden op (aanleg voor) dyscalculie bij kinderen. Het betreft een ingekorte lijst van signalen, zoals vermeld op de website van Balans Digitaal, een Nederlandse vereniging voor ouders van kinderen met ontwikkelingsstoornissen bij leren en/of gedrag, waaronder ADHD, dyslectie, het Syndroom van Asperger en PDD-NOS.

Kleuters

Kinderen in de kleuterleeftijd verschillen sterk in het tempo waarin zij zich kennis en vaardigheden rond rekenen eigen maken. Een kind dat aanvankelijk langzaam leert, kan later een spurt maken. Op de kleuterleeftijd kan dan ook geen dyscalculie worden vastgesteld. Soms echter worden signalen opgepikt die kunnen duiden op aanleg voor dyscalculie:

- moeite met het vergelijken van hoeveelheden.
- niet vlot kunnen opzeggen van de getalrij 1 tot 10.
- moeite met het tellen van voorwerpen door ze een voor een aan te wijzen (synchroon tellen).
- niet snel kunnen benoemen van vormen en kleuren.
- moeite met het (na)bouwen van constructies van blokken of lego.
- een gebrekkig richtinggevoel.
- geen interesse in puzzelen en in activiteiten met tellen.

Basisschool

Vanaf groep 3 (1e klas) worden rekenproblemen duidelijker. De problemen van kinderen met rekenproblemen en dyscalculie kunnen erg van elkaar verschillen. Enkele mogelijke signalen:

- veel moeite met het aanleren en vlot toepassen (automatiseren) van optellen en aftrekken tot 20, de tafels en telhandelingen. Kinderen met deze problemen blijven heel traag en vaak tellend rekenen en/of maken veel rekenfouten bij eenvoudige sommen.
- veel fouten in het correct lezen en schrijven van getallen (bijvoorbeeld 23 wordt 32).
- veel moeite met het inzicht in getalopbouw (wat is de waarde van 3 in het getal 235?).
- moeite met de volgorde van stappen bij ingewikkelde berekeningen (bijvoorbeeld bij grote vermenigvuldigingen of optel-/aftreksommen met tientaloverschrijding).
- veel moeite met opdrachten waarbij ruimtelijk inzicht een grote rol speelt.
- het niet kunnen onthouden van rekenregels, symbolen (zoals % en <) en formules en moeite blijven houden met de rekentaalbegrippen.
- moeite met klokkijken.

Middelbare school

In het voortgezet onderwijs blijven leerlingen met dyscalculie vaak bepaalde hardnekkige problemen houden, zoals:

- veel problemen met breuken, decimalen, percentages, de waarde van getallen, meten en schatten.
- een langzaam rekentempo en veel moeite met hoofdrekenen.
- moeite met het onthouden van rekenbegrippen (bijvoorbeeld 'kwadraat', rekenregels (zoals het vereenvoudigen van breuken) en symbolen.
- visueel-ruimtelijke problemen, waardoor het kind moeite blijft houden met klokkijken en moeite heeft met het werken met tabellen, grafieken en kaarten.
- niet vlot kunnen omgaan met geld en dus niet vlot kunnen betalen bij de kassa.

Veel kinderen ondervinden rekenproblemen, zonder dat er sprake is van een stoornis. Moeite met één of enkele aspecten van rekenen wil daarom nog niet zeggen dat er sprake is van dyscalculie. Wanneer een kind echter met meerdere onderdelen moeite heeft én deze problemen bovendien niet overgaan na extra oefening, dan kan het raadzaam zijn om over te stappen op nader onderzoek.

In het vorige artikel over dyslectie is besproken dat emotionele problemen zoals demotivatie, frustratie en een gebrek aan zelfvertrouwen, negatief zelfbeeld, faalangst, depressiviteit en gedragsproblemen op de loer liggen wanneer kinderen met dyslectie, na hun vele inspanningen weinig vooruitgang boeken en weinig succeservaringen hebben. Bij dyscalculie is het evengoed van belang dat deze beperking tijdig wordt herkend, zodat het kind de nodige ondersteuning en hulpmiddelen kan krijgen en niet onnodig veel moeilijkheden hoeft te ondervinden in het onderwijs en latere leven. Alhoewel het automatiseren van rekenvaardigheden een blijvend probleem is bij dyscalculie, kan het kind met de juiste ondersteuning, veel oefening, extra tijd en hulpmiddelen verder komen.

Kijktip

In deze tv-uitzending http://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/2903/ Dyscalculie leggen kinderen met dyscalculie zelf uit wat hun aandoening inhoudt en wat het voor hen betekent op school en in het dagelijks leven.

Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw

Komeet Halley, ‘de laatste dag’

Na het publiceren van ‘In de schaduw van de Gouverneurs’ (1968) gaat W.F.M. Lampe verder met zijn memoires in ‘Buiten de schaduw van de Gouverneurs’ (1971). In deze en hieropvolgende tweeweekse afleveringen zullen de interessantste verhalen daaruit in de Ñapa verschijnen. Het begint met dit verhaal, deze maand precies 105 jaar geleden.

Straat bij nacht met de komeet Halley.

Een schrik die Aruba heeft moeten beleven was de verschijning van de komeet Halley, toen in de volksmond bekend als ‘de laatste dag’. Zoals bekend hebben astronomen uit die tijd voorspeld dat komeet Halley in haar baanloop, op 11 mei 1910, met de aarde in aanraking zou komen en met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aan het aardse leven een einde zou maken. Dit was zeker geen opwekkend nieuws in die tijd. Ook op Aruba hebben de krantenberichten uit die dagen het lezend publiek opgeschrikt en somber gestemd.

Er was geen ander onderwerp van gesprek dan de naderende laatste dag! Na 76 jaar zou komeet Halley zich boven de aardbol vertonen en nú met desastreuze gevolgen. Na dagen van spanning en zenuwachtigheid, verscheen inderdaad de zo gevreesde komeet in al haar majesteit boven de aarde en was op Aruba helder zichtbaar. Zolang men niets zag, was er een stille hoop dat deze voorspelling op fictie zou berusten. Maar nú was alle twijfel weggevallen, daar blijkbaar alles klopte als een bus. Precies op tijd was dit monsterachtige natuurverschijnsel duidelijk te zien en boezemde vrees en ontzag in. De geweldige staart van de komeet reikte van de ene kant van het uitspansel naar de andere, in de vorm van een steeds wijder wordende waaier. Het leek wel volle maan.

Ondanks de schrik moest iedereen toch wel erkennen dat het een pracht gezicht was. Ik was toen een jongen van 13 jaar en natuurlijk niet in tel. Maar ik was erbij en hoorde de schrikaanjagende gesprekken en commentaren van de oudere en wijze mannen. Men had groot respect voor wetenschap en niemand twijfelde meer aan een catastrophe. Men zal zich wel kunnen voorstellen wat zich afspeelde in mijn jongenshartje. Was het geen zonde om reeds op deze jonge leeftijd te moeten sterven? Deze gedachten hielden mij aldoor bezig.

Eindelijk was de dag aangebroken. Te middernacht van 17 op 18 mei 1910 zou de uitbarsting plaatsvinden. Reeds vroeg in de avond van die fatale dag begonnen bezoekers thuis te komen. Het begon er langzaam maar zeker ernstig uit te zien. Op onze stoep aan de Nassaustraat heerste een nerveuze stemming. “Eenmaal moeten we toch sterven”, zei iemand, “laat ons maar in een vrolijke bui heengaan.”

En de wijn kwam toen ter tafel. Ik weet niet meer hoeveel flessen Vermouth ik die avond heb moeten halen en ontkurken. Nu en dan gingen we op bezoek bij anderen om daar de stemming te peilen. Het leek wel Oudejaarsavond. Elk huis in Oranjestad was wijd open en fel verlicht. Naarmate het laatste uur naderde, merkte men een sombere stilte.

Eindelijk was het dan zo ver. De klok in Fort Zoutman sloeg twaalf. Niets gebeurde! De hoop begon te herleven. Hanen kraaiden en dit, volgens de uitspraak van onze wijze mannen, was een goed teken. Immers kraaien hanen niet bij een naderend onheil?

Het was één uur geworden en de aarde draaide nog steeds door. Toen was het onheil blijkbaar gekeerd. Vol nieuwe moed en levenslust begon de rondgang als op Nieuwjaarsdag, om elkaar geluk te wensen met ‘the new lease of life’. In 1986 verschijnt Halley weer. Ik ben benieuwd hoe het dán op Aruba zal gaan.

Willem Frederik Meinhardt Lampe

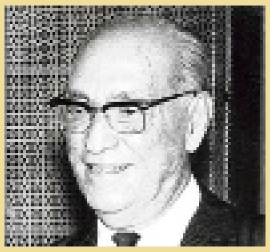

Willem Frederik Meinhardt Lampe, geboren op Aruba in 1896, heeft een indrukwekkende carrière gehad, voornamelijk in overheidsdienst van de Nederlandse Antillen tussen 1917 en begin jaren 70. Tussen 1917 en 1930 was hij onder meer griffier op St. Eustatius en plaatsvervangend gezaghebber op Saba en St. Maarten. Hij studeerde rechten in Nederland, was notaris op Aruba, werd minister van Justitie op Curaçao en Gevolmachtigde minister in Den Haag. Hij overleed in 1973 op Aruba. Zijn memoires had hij in boekvorm gepubliceerd onder de titel ‘In de schaduw van de Gouverneurs’ (De Wit Aruba, 1968). Hierin beschrijft hij zijn ervaringen van meer dan 50 jaar, onder zeven gouverneurs. Daarna publiceerde hij ook nog een vervolg, ‘Buiten de schaduw van de Gouverneurs’ (1971). Hierbij volgt een selectie uit een hoofdstuk van dat boek, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie is met toestemming van Uitgeverij De Wit Aruba en mevrouw Sheila Lampe.

Op literaire reis met

Op school leer je lezen en schrijven en rekenen. Ik zou bijna zeggen, leer je de techniek ervan. Rekenen blijkt moeilijk. Wie doet het nog zonder rekenmachine? Schrijven is ook lastig, zeker als het gaat om het Papiamentu met zijn fonetische spelling. Maar lezen kan toch iedereen, als hij geen analfabeet is? Toch is dit een misverstand. Ja, een sms'-je, dat lukt nog wel. Maar een literair werk lezen is wat anders. Dat vergt iets van de lezer. Derk Cools verduidelijkt dit aan de hand van twee schrijvers, Franz Kafka (via Roberto Calasso) en Jeanette Winterson.

Tekst: **Derk Cools**

'Wat je nodig hebt is durf om in de tekst te duiken.' Met deze aanmoediging eindigt Brede Kristensen zijn artikel in de Ñapa over Lezen is Leren - een gedurfde reis. Reizen is soms gevaarlijk maar vaak niet echt gedurfd. Men volgt meestal gebaande wegen, zelfs de bungy jumper of de canopy walker, de moderne waaghalzen in het oerwoud (als dat nog bestaat en niet is omgetoverd tot amusementspark). Lezen is een uitdaging en amusement. Dat geldt ook voor een literair werk. Toch wordt een roman soms weggelegd als te moeilijk. Een roman is, vindt men, voor de vrije tijd, voor de vakantie, ter ontspanning in de luie stoel of aan het strand. Je hoeft er niet bij rechtop te gaan zitten, je oren te spitsen, te spieden. Mocht je daarin geen zin hebben, ook goed, dan lees je het maar niet, zegt de Engelse, (post)moderne schrijfster Jeanette Winterson laconiek. Zo ontstaat er natuurlijk geen debat. De smaakmaker wint, vanille of pistache. Dat er op Curaçao nauwelijks sprake is van literaire kritiek hangt samen met een geringe literaire productie. Het is alsof een tijdperk voorbij is. En misschien is dat ook zo. Immers het Nederlands is de taal van een minderheid aan het worden. De kritiek wordt min of meer historisch. Een debat zoals tussen columnisten in Bookends van de New York Times is niet voor dit eiland weggelegd, tenzij de horizon wordt verlegd naar de wereldliteratuur waartoe de Ñapa soms een aanzet geeft. Ook Letra is een rubriek, die helpt verder te kijken dan de kusten van ons eiland. Het speuren naar ongeschreven bedoelingen van een schrijver leidt vaak af van de tekst die de lezer in handen krijgt. Het levensverhaal van de schrijver mag relevant zijn voor de schrijver als inspiratiebron, de tekst is wat hij de lezer aanbiedt. Niet zijn levenswandel of zijn al dan niet verborgen uitstapjes. Soms is het interessant te weten welke voorvallen in het leven van de schrijver een rol spelen, maar in wezen moet het er voor de waardering van de tekst niet toe doen. Een biograaf zal er plezier in scheppen hierover te vertellen. Maar ook een literair criticus zal zich niet geheel beperken tot de tekst. Neem het werk van Kafka.

Franz Kafka

Het is een genot om zich in zijn romans en verhalen te verdiepen, niet om zijn intenties te ontsluiten, maar om de betekenis(sen) die schuil gaan in de tekst te ontsluieren. Het zijn heldere, gewone vertellingen. Spannend, mysterieus ook, meestal met een hoog voltage. Over dienstmeisjes, een landmeter, een mol, een jager, een herbergier, een dronkenlap, een insect, een bazige waardin, een rechtbank en de deurwaarder en daarmee over de buitenstaander of vreemdeling, intimiteit, angst, macht en machtsmisbruik. Je kunt hierbij wel een steuntje in de rug gebruiken om dat onbestemde uit de tekst te halen, bijvoorbeeld de schijnbare leegte (Die scheinbare Leere), waarmee de roman het Slot opent.

Roberto Calasso

De Italiaanse schrijver Roberto Calasso is een goede gids. Hij is voor mij het prototype van de ware lezer. Waarom? Hij is zeer belezen en een kenner van de Griekse en Indiase godenwereld, waarover hij voortreffelijke boeken heeft geschreven. Deze kennis geeft hij door aan de lezer. Calasso zet op de omslag van zijn boek over Kafka: 'Iedereen heeft zijn eigen manier om uit de ondergrondse wereld naar boven te komen, ik doe dat door te schrijven', citaat uit Franz Kafka's werk. Voor mij is dit Kafka ten voeten uit. Raak gekozen door Calasso. Hij laat zien hoe Kafka's werk deel is van de literatuur en hangt diens teksten in het grote web van de wereldliteratuur.
Calasso wijst de lezer op de intensiteit van Kafka's tekst, de energie, de potentialiteit, de gelaagdheid, de ondergrondse wereld van waaruit Kafka schrijft. Hij ziet zijn schrijven als opgang naar het licht, het bestormen van de grens, het ontwaken uit een droom, de wereld boven de grond. Er is meer dan het verhaal. Het is de vertelling, waarin het ongrijpbare van het leven en wat daaraan vooraf gaat, energetisch is samengebald. Zoals in de schilderkunst bijvoorbeeld Picasso zich ervan bewust was een noeste werker te zijn in het Atelier van het Schilderen, een ploeteraar die, hoe revolutionair ook, stond in de grote traditie van het schilderen. Picasso schilderde zijn Meniñas - een serie zelfs - in navolging van de Spaanse schilder Velásquez en zijn Demoiselles naar het voorbeeld van het schilderij van el Greco, de Opening van het Vijfde Zegel.
Dankzij een gids als Calasso neemt het plezier van het lezen toe. Hij blijft in de buurt van de tekst, weg van theologie of filosofie, ondanks zijn grote kennis terzake. Wat hij vooral doet, is de lezer leren lezen, precies en met grote aandacht de lading van de tekst, zijn elektriserende werking ontdekken. Hij laat zien en voelen hoe onuitputtelijk Kafka's werk is. Altijd immers zijn er diens demonen. Herlezen is bijna onontkoombaar en telkens weer verrassend. Het is een her-beginnen met nieuwe vangsten.

Jeanette Winterson

Tegenwoordig neemt de creatieve lezer geen genoegen meer met een glad, recht toe recht aan verhaal van begin tot eind. Daarvoor kan je bij de tv en de film terecht om Jeanette Winterson te parafraseren (Het is hier niet de plaats haar werk zelf te bespreken. Zie voetnoot). Winterson heeft een indrukwekkend oeuvre op haar naam staan, dat bekritiseerd, maar ook geprezen is. Soms loont het een schrijver over 'lezen' aan het woord te laten. Winterson doet behartenswaardige uitspraken in interviews, zoals: 'Art can make a difference because it pulls people up short. It says, don't accept things for their face value; you don't have to go along with any of this; you can think for yourself.' En over lezen zegt ze in een inleiding op haar roman 'Oranges are not the only fruit': 'This means that you can read in spirals... I really don't see the point of reading in straight lines. We don't think like that and we don't live like that. Our mental processes are closer to a maze than a motorway ...'
Lijkt haar manier van schrijven op het eerste gezicht anders, experimenteel en vervreemdend, ze suggereert met deze visie dat het dichter bij het denken van de lezer staat dan hij vermoedt. Winterson verstaat de kunst om de lezer van zijn à propos te brengen. Daarmee brengt ze hem dichter bij zichzelf, bij zijn eigen mind. Ze ondergraaft vanzelfsprekendheden als ruimte en tijd en sekse, die ze een metamorfose laat ondergaan, waardoor ze het vertrouwde houvast verliezen.
Haar verbeelding lijkt onbegrensd. Zij componeert teksten, waarin vertellers elkaar het woord ontnemen, heden, verleden en toekomst worden doorkruist en verwisseld, seksen worden getransformeerd. De lezer moet zijn best doen om door te gaan, want zijn eerste ervaring is ongemak en onbegrip misschien zelfs ergernis.

Kafka en Winterson

'I'm telling you stories. Trust me', schrijft ze dubbelzinnig in haar roman The Passion. Winterson vindt dat de lezer moet worden ontregeld en eerst dan wezenlijk kan genieten van de tekst, die de ogen van de lezer opent voor het onverwachte, het onvoorziene, het onbekende. 'Readers, I think, are more so phisticated on the whole than critics. They can make the jumps, they can make imaginative leaps', zegt ze met achting voor de lezer.
Haalt de schrijver de lezer uit zijn gewone doen, er moet toch iets resteren dat hem blijft boeien. Daartoe maakt Winterson - net als Calasso - gebruik van haar grote belezenheid in de Engelse literatuur en van haar kennis van de Bijbel, van de geschiedenis en de godenwereld uit de klassieke oudheid. Ze verweeft deze kennis met het verhaal, dat vaak weer door de goden wordt verdrongen van de eerste plaats. Voor de lezer is het nuttig een onderscheid te maken tussen vertelling en verhaal.
Als vertelling sluit het werk van Winterson aan bij de orale cultuur uit de tijd van de Bijbel en de Griekse godenwereld en bij onze eigen tijd van het (klets)mobieltje. En zo opent ze 'Gut Symmetries': 'It began on a boat, like The Tempest, like Moby Dick, a finite closure of floating space, a model of the world in little. Here is a vast hermeticum, a sealed capsule on a rough sea. This is the alchemic vessel, resistant to change, constantly being transformed.' Zonder wonderen, zegt ze, geen leven.
Doordat de vertelling het nauwelijks doorschemerend verhaal overschaduwt, springt haar virtuoze taalgebruik in het oog. Haar liefde is de taal, die toegang geeft tot de grote Engelse literatuur. Scherp, flamboyant, opwindend en komisch, paradoxaal, satirisch, speels, jubelend en duivels. En de Liefde zelf is haar grote thema in alle mogelijke gedaanten tot gruwelijk en bizar liefdesgedrag toe. Haar 'Written on the Body' opent met de zin: 'Why is the measure of love lost?' Zelden heb ik vergelijkbaar poëtisch proza van moderne Engelse snit gelezen. Haar boeken zijn juweeltjes, wondertjes van fabuleuze taal. Als lezer verlaat je, zoals Winterson zegt, de door de klok geregeerde tijd om in een meditatieve ruimte te duiken. Wat Winterson doet, is de lezer zijn programmering afnemen en een miraculeuze wereld ontvouwen, waar andere wetten gelden dan in het leven van alledag of in een traditioneel verhaal.
De ontkoppeling van verhaal en vertelling schept ruimte voor de lezer om mee te vertellen, te fabuleren en mee te reizen op een gedurfde reis. De lezer moet zich tot het uiterste inspannen om zich de andere wetten eigen te maken en een plaats te veroveren in de vertelling. Als het lukt zich ontvankelijk te tonen voor dit proces van onthechting uit ons gewone doen, is er geen heimwee meer naar het oude verhaal, want het is onopgemerkt opgenomen in de vertelling.
De lezer laat zich drijven op de golfslag van de vertelling om de woelingen in het water aan den lijve te ervaren. Het werk van Winterson nodigt hiertoe uit. Het beste advies is haar romans te lezen of beter nog soms hardop voor te lezen om de klank van de taal en de echo van de ondoorgrondelijke en onuitputtelijke liefde in haar fantastisch universum.

Ars Poëtica.

Now, you concoct your own geography:
to roads that should have shrivelled
into primitive paths of red dirt,
that should've stained your shoes,
led you to the squat satisfaction
of some zinc-roofed hut.
You should've felt the loneliness
of all the night's windowsills, the fleeting
interest of a small rain - signs and tunnels
that disallow your height

Vladimir Lucien

Letra

Bocas Litfest

Tijdens het Bocas literatuurfestival vorig weekeinde in Trinidad zijn de winnaars van de jaarlijkse Bocas-prijzen bekend gemaakt. Marlon James uit Jamaica ontving de fictieprijs voor zijn roman 'A Brief History of Seven Killings' (Riverhead). Hij doet verslag van de turbulente jaren 70 in Jamaica toen politiek en sociaal alles op zijn kop stond. Een aanslag op Bob Marley kon worden verijdeld, maar niet iedereen wist aan een aanslag te ontsnappen. De historische roman gaat over nationale en internationale politiek, aanslagen, angst en trauma. Het oordeel van de jury: "To experience the visceral power of reading this novel, is to see, smell, and feel what great literature can do. Like all great literature, it is both about a specific time and place and yet also universal." Olive Senior, eveneens uit Jamaica, kreeg de prijs voor non-fictie voor haar 'Dying to Better Themselves: West Indians and the Building of the Panama Canal', (UWI Press). Met hulp van officiele rapporten en persoonlijke correspondentie heeft Senior (vorige jaar ontving ze de Bocas-poëzieprijs) een gereconstrueerd verslag geschreven van de Caribische migranten die naar Panama trokken om er te werken aan de bouw van het Panamakanaal. Het boek "exemplifies both rigorous scholarship and literary sophistication", constateert de jury, die verder opmerkt dat Senior "elegantly achieves the requisite balance between the demands of factuality and the permissiveness of creativity, craftily deploying her creative writing skills to animate historical data."

Vladimir Lucien

De poëzieprijs en de hoofdprijs ging afgelopen zaterdagavond naar Vladimir Lucien uit St. Lucia voor zijn debuutbundel Sounding Ground, (Peepal Tree Press). Zijn voordrachtdebuut maakte hij op het festival in 2012. De toenmalige winnares van de Bocas-poëzieprijs 2012, Loretta Collins Klobah zou voordragen uit haar werk, maar ze was in Puerto Rico met het vliegtuig aan de grond blijven staan. De nog onbekende Vladimir Lucien werd gevraagd iets voor te lezen. Verlegen haalde hij een verfrommeld notitieboekje tevoorschijn waarop hij wat gedichten had gekrabbeld. Zijn hypnotiserende voordracht bleek een openbaring. Maar het waren ook gedichten met inhoud. Tegen de sociaal-politieke achtergrond kwamen thema's als identiteit, religie, eenzaamheid, thuisgevoel en vreemdelingschap op fascinerende en originele wijze aan de orde. Ritme, melodie, harmonie en woord vloeien in zijn werk betoverend natuurlijk ineen. Zijn taal is een mix van Engels en Creools. Terecht merkte de jury ook over hem op dat hij weliswaar dichter van St. Lucia is, maar vooral een dichter die 'much larger and universal questions' aan de orde stelt. Sounding ground, dat eerder in de Ñapa werd besproken, werd ook internationaal opgemerkt. Kortgeleden werd hij uitgenodigd om in Nederland uit zijn werk voor te dragen.

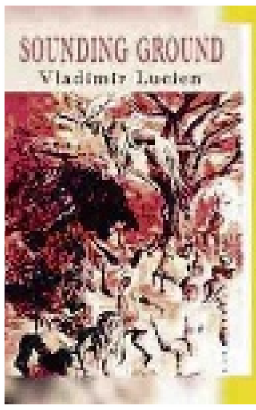

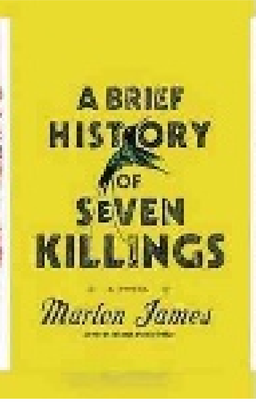

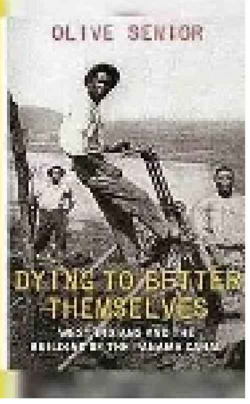

Astronaut André Kuipers over het mysterie van de ruimte

Oneindige melkwegen, miljarden fonkelende sterren en gekleurde planeten. Het heelal is donker, onheilspellend en weidser dan ons menselijk verstand kan bevatten. Astronaut André Kuipers (56) zweefde gedurende twee missies in totaal 204 dagen in de ruimte en ontwikkelde een nieuwe visie op het bestaan en thuisbasis Aarde. Vanaf Aruba vertelt de ruimtevaarder over het mysterieuze heelal, mogelijke andere levensvormen en de zorg om onze planeet.

Tekst en foto's: **Bobby Spier**

De wetenschap dat de hemel die wij aanschouwen, lang niet de *limit* is, is voor velen onbegrijpelijk. Voor de kleine André Kuipers, die in 1958 werd geboren in Amsterdam, spreekt de ruimte al vroeg tot de verbeelding. Zijn oma gaf hem sciencefictionboekjes uit de succesvolle Perry Rhodan-serie, niet wetende dat precies deze verhalen een brandend verlangen bij haar twaalfjarige kleinzoon zou aanwakkeren: woonplaneet Aarde verlaten en zich hullen in de wondere wereld van de ruimte.

Zijn diepgewortelde wens besprak hij niet met iedereen. "Er bestond veel ongeloof. Mijn ouders, die mij altijd hebben gesteund, lieten mij vrij dromen. Het zou wel overwaaien. Hun kind had fantasie en dat was goed." Hijzelf twijfelde eveneens. "Ruimtevaart bestond niet in Europa. Het was bestemd voor Amerikaanse testpiloten of voor mensen achter het IJzeren Gordijn, Rusland. Pas in de jaren 70 kwam het dichterbij. Toen ik geneeskunde ging studeren zag ik dat de mogelijkheden groeiden. Op het moment dat ik mij ging verdiepen in de vereisten, werd het serieus."
Een astronaut moet volgens Kuipers aan verschillende specificaties voldoen. "Men zoekt natuurlijk een bepaalde vooropleiding en interesse in wetenschap en techniek. Maar ook een avontuurlijk karakter. Astronauten zijn mensen die houden van bergbeklimmen en duiken, maar het zijn geen waaghalzen. Astronauten zijn geen vrijklimmers die werken zonder zekering en touw. Het zijn verantwoorde avontuurlijke mensen die op doordachte wijze risico's nemen."

Spannend en emotioneel

Toen Kuipers werd geselecteerd voor zijn eerste ruimtevaart, de Delta Missie (19 april, 2004), drong de zwaarte van zijn plannen pas door bij zijn familie en vrienden. "Maar nog steeds begreep men niet wat het inhield. Neem mijn dochters, die waren er weinig mee bezig. Zij waren op twaalfjarige leeftijd drukker met paardrijden. Het feit dat hun vader in de ruimtevaart zat, zei hen niet zoveel. Wel was ik veel van huis. Dat is de keerzijde van het vak: voor trainingen verbleef ik veel in Housten, Moskou, Japan, Canada en Duitsland, en zag mijn gezin weinig."

Naarmate zijn lancering dichterbij kwam, groeide de bezorgdheid bij zijn naasten. Zo ging het in 2003 mis met de Space Shuttle Columbia. Geen enkele astronaut overleefde het ongeval. Het hield Kuipers niet tegen. "Het risico dat er iets mis gaat, bestaat altijd, maar je wordt getraind wat je kan doen om in te grijpen. De mensen op de grond weten dat niet. Het is spannend en emotioneel. Ik heb zelf lanceringen gezien van collega's. Overweldigend. Het lanceren gaat gepaard met veel geweld, trillingen en fel licht. Dan besef je pas dat ze echt iemand de ruimte in sturen."

Kosmisch gevoel

"Wij mensen zijn verkenners. Dat zit in onze genen", aldus André Kuipers op de vraag waarom de ruimte zo aantrekt. "We hebben de zeeën en het luchtruim veroverd. Nu is het tijd voor de ruimte. Tevens valt er veel kennis te halen en misschien zelfs energie. In de toekomst kunnen we mogelijk grote zonnecollectoren in het heelal plaatsen en delfstoffen halen van de Maan." Echter, de ruimte is ook vijandig. "Je hebt te maken met een vacuüm, veel radioactieve straling, enorme temperatuursverschillen en er zweeft van alles rond dat kan neerstorten op onze Aarde of kan botsen op het ruimtestation. Je moet je aanpassen aan deze omgeving, net zoals we dat doen om te overleven in het poolgebied, hoog in de bergen of in de woestijn."

Astronaut Kuipers heeft inmiddels twee ruimtemissies op zijn naam staan: de elfdaagse Delta Missie (2004) en de PromISSe, een 193-daagse missie die begon in 2011: de langste ruimtevlucht in de Europese geschiedenis. Naast de drukte omtrent de uitvoering van verschillende experimenten, schoonmaak, sport, reparaties en het aankoppelen van andere ruimteschepen, had hij zo nu en dan de tijd om onze planeet vanuit de ruimte te aanschouwen. "Ik kon enorm genieten van de Aarde. Het is schitterend om te zien hoe onze planeet in het zwarte heelal zweeft. Heel kleurrijk en mysterieus. Als ik 's nachts naar buiten keek, dan zag ik de planeten en de maan opkomen, waarna wij er dan weer onderdoor vlogen. Op zo'n moment ervoer ik dat ik onderdeel was van iets groters. Eén was met ons zonnestelsel. Een kosmisch gevoel."

Groene mannetjes

De ruimte is zo weids, dat het volgens Kuipers goed mogelijk is dat er ander leven bestaat. "Onze zon heeft acht planeten waarvan één met leven. Misschien is er vroeger leven geweest op Mars, of is er nu leven op één van de manen van Jupiter. Maar de zon is slechts één ster. In onze Melkweg zitten 300 miljard sterren met allemaal eigen planeten. We weten dat de ruimte ongeveer 100 miljard Melkwegen kent. Even ter vergelijking: er zijn meer sterren in het heelal dan zandkorrels op alle stranden van de Aarde. Ik denk dat er veel plekken bestaan waar de condities zodanig zijn, dat er leven kan ontstaan." Dan rest nog de vraag hoe dat eruit ziet. "Het kan intelligent leven zijn, maar ook primitief. Groene mannetjes ontstaan natuurlijk bij een gebrek aan fantasie. Op Aruba hoef je alleen maar onder water te gaan om te ervaren dat wij veel verschillende soorten leven kennen die de meest bijzondere vormen kunnen aannemen." Maar hij denkt niet dat onze Aarde al ontdekt is door buitenaards leven. "UFO's bestaan, het zijn niet te verklaren voorwerpen die in de lucht rondvliegen. Maar dat betekent niet dat het gaat om een buitenaards ruimteschip. Er bestaan geen bewijzen dat we ooit zijn bezocht door iets buitenaards, maar het blijft spannend. Ik denk dat de kans groter is dat wij een signaal opvangen van een veel oudere beschaving. En ik hoop de dag nog mee te maken dat we bewijs vinden dat er ander leven bestaat."

'UFO's bestaan'

Fragiele aanblik van onze kleurrijke planeet

Het ruimtereizen heeft Kuipers kijk op het leven en de wereld veranderd. Voor zijn eerste ruimtevlucht in 2004 was hij optimistisch over de gesteldheid van onze Aarde en de natuur. Maar toen hij onze kleurrijke planeet vanuit de ruimte aanschouwde, schrok hij van de fragiele aanblik. "Het was schokkend. Als je de Aarde alleen in het zwarte heelal ziet hangen, dan raak je bezorgt. Je beseft opeens dat we met zijn allen op een kleine bol leven die eenzaam en onbeschermd in het heelal hangt, omgeringd door een flinterdunne dampkring. Dit is ons huis, dit is alles. We kunnen nergens anders heen. Een claustrofobisch gevoel. Bij mijn terugkomst had ik de drang om mensen te waarschuwen. Wakker te maken. We zijn allemaal astronauten van ruimteschip Aarde. We hebben maar een beperkte voorraad aan boord. Dat moet iedereen beseffen."

Ook moest hij ervaren hoe de ruimte besmet was met menselijk afval. "We moesten met ons ruimtestation twee keer uitwijken voor ruimteafval en één keer zelfs 'schuilen' in het Sojoez-ruimteschip. Het ging om een Russische satelliet die zich vreemd gedroeg. Met de luiken dicht moesten we hopen dat we niet geraakt werden. Ruimteafval ontstaat door fouten van mensen. We hebben veel het heelal ingebracht, maar niet nagedacht over de vraag hoe je kapotte, afgedankte spullen terugkrijgt."

Duurzaamheid en natuurbehoud

Sinds zijn eerste ruimtemissie in 2004 zet Kuipers zich in voor duurzaamheid en natuurbehoud. Zo is hij ambassadeur van verschillende organisaties, waaronder het Wereld Natuur Fonds (WNF).
"Door mijn reis ben ik bewuster gaan leven. Als ik hout voor mijn vloer of schutting koop, dan zorg ik dat het duurzaam geplant is. Ik let op mijn energieverbruik, eet minder vlees en rijd een hybride auto. Ondanks deze aanpassingen leef ik nog steeds comfortabel. Ook bedrijven kunnen economisch gewin behalen met duurzaamheid of bijvoorbeeld de verkoop van biologische producten. Als iedereen dat weet, dan gaan we de goede kant op." Inmiddels kan je de astronaut ook inhuren als spreker. Met zijn ervaring zoomt hij desgewenst in op verschillende onderwerpen, zoals energie en de toekomst of technologie en innovatie. Zo was hij vorig jaar te gast bij de Green Conference op Aruba, waar hij sprak over duurzaamheid en de ruimtevaart. Hij vindt het plan van Aruba om in 2020 een volledig duurzaam eiland te zijn, heel inspirerend. "Vorig jaar woonde ik een presentatie bij van minister-president Mike Eman in Den Haag. In deze voordracht bracht Eman duidelijk naar voren hoe hij Aruba zo groen mogelijk wil maken middels technische efficiëntie. Ik vind het 2020-plan een prachtig voorbeeld van duurzaamheid. Het eiland heeft een enorm aanbod aan gratis energie middels zon en wind. Aruba kent qua het verkrijgen van volledige duurzaamheid veel potentieel."

'Bijzonder om gewichtsloos te zijn'

Sinds 2012 heeft André Kuipers geen ruimtevlucht meer gemaakt. Toch verlangt hij elke dag terug naar zijn gewichtsloze leven. "Het liefst zou ik elk jaar even naar boven willen. Het is bijzonder om gewichtsloos te zijn en te spelen met voorwerpen die zweven. Ik mis het avontuurlijke van de ruimtevlucht, de spannende lancering en de veilige terugkomst op Aarde. Ik mis de aanblik van onze prachtige planeet. Het uitzicht is fenomenaal."

Kuipers in het kort

André Kuipers werd opgeleid tot arts en deed onderzoek naar medische aspecten van de lucht- en ruimtevaart.
Tijdens zijn werk bij de Koninklijke Luchtmacht in Nederland deed hij onderzoek naar ruimtelijke desoriëntatie. Daarna ging hij in dienst bij de European Space Agency (ESA) in Noordwijk om medische experimenten te coördineren.
In 1998 trad hij toe tot het European Astronaut Corps, waar hij uitgebreid werd getraind voor zijn eerste ruimtemissie in 2004. Op 21 december 2011 werd hij wederom de ruimte ingezonden, waar hij met 193 dagen de langste ruimtereis in de Europese geschiedenis maakte. André Kuipers is nu ambassadeur van verschillende organisaties. Tevens promoot hij wetenschap en techniek bij jongeren.

Bezoek aan Aruba

André Kuipers bezocht van 17 tot en met 19 april Aruba, om het project 'Kunst geïnspireerd door André Kuipers' bij te wonen. Het project werd geïnitieerd door Colegio Laura Wernet Paskel om fondsen te werven voor hun mediaruimte in de nieuwe bibliotheek van de school. Arubaanse kunstenaars, waaronder Alex Nieuwmeyer en Armondo Goedgedrag, lieten zich inspireren door ruimtefoto's die Kuipers tijdens zijn reizen maakte. In totaal sierden zestig futuristische schilderijen de wanden van de Alahambra Ball Room tijdens het evenement. De veiling leverde uiteindelijk 30.000 florin op.
Al eerder zette Kuipers voet op Aruba wegens de Green Conference 2014, met als thema: 'Green Aruba: where Europe meets the Americas', en om zijn dochter op te zoeken die op het eiland een jaar werkte.

Wast het witst!

Marketing

Midden jaren vijftig van de vorige eeuw kwamen Europa en Amerika in een ongekende economische versnelling. De markt werd overspoeld met nieuwe producten die dankzij massafabricage op grote schaal ter beschikking kwamen van een uitdijende groep consumenten.

Tekst: **Marcel Truyens**

De eerste winkelcentra kregen vorm, voorverpakte artikelen deden hun intrede, de tv kwam op de markt, auto's werden gemeengoed, men ging met vakantie, kortom de strijd om de portemonnee van de consument brak los. En een van de belangrijkste wapens in die strijd was reclame. En dat dreigde een enorme bende te worden.
De fabrikanten wilden in hun streven naar omzetgroei het van tijd tot tijd nog weleens wat minder nauw nemen met de waarheid, hadden de neiging om rampspoed te voorspellen die alleen kon worden afgewend door het gebruik van hun product of gebruikte andere methoden waardoor de consument reclame als ongeloofwaardig ging beschouwen. Voor de industrie werd dit een steeds groter probleem omdat het belangrijkste wapen in de strijd om de gunst van de consument snel aan effectiviteit inboette.

Dus wat te doen? De industrie en de media - niet helemaal op het achterhoofd gevallen - staken de koppen bij elkaar en maakten afspraken over waaraan reclame moest voldoen. Hiermee bereikte men een aantal belangrijke zaken: men voorkwam dat er bij elk geschil een rechter moest optreden, er telkens discussies ontstonden over de vrijheid van meningsuiting, men creeerde zelf een instituut dat leugenachtige adverteerders buitensloot, men was de trage overheid altijd vóór en men hield de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van reclame in stand.
Dit alles ontstond begin jaren zestig en is, na hier en daar wat aanpassingen, nog steeds een prima werkend systeem. Een aantal branches is inmiddels wel wat strakker geregeld: dat betreft medicijnen en aanverwante artikelen - ongeveer alles wat u bij een botica kunt kopen, sigarettenreclame - vrijwel overal ter wereld verboden, alcoholische dranken en recent ook de financiele industrie.

De regels lijken helder en simpel en leggen zaken als 'goede smaak en goede zeden', 'nodeloos kwetsend', 'niet misleidend' en dat soort dingen meer vast. Zowel adverteerders, reclamemakers, de media als consumentenbelangengroepen zijn vertegenwoordigd in wat men noemt de reclamecodecommissie, een onafhankelijk lichaam dat 'recht spreekt' indien iemand bezwaar maakt tegen een reclame-uiting.
In heel 2014 werden er in Nederland 836 klachten ontvangen waarvan er 47 gegrond werden verklaard. En die getallen zeggen iets over hoe goed dit systeem werkt. Van alle geplaatste uitingen - en dat zijn er ettelijke tienduizenden op jaarbasis - komt slechts een verwaarloosbaar aantal bij de geschillencommissie terecht.

En dat bezwaar kan heel verschillend zijn. Dat kan gaan over een reisorganisatie die niet de volledige reissom adverteert tot een uiting waarin te veel van een blote baby wordt getoond en die als zodanig als aanstootgevend wordt gezien in de algehele sfeer van de pedofielendiscussie.
Het werk van de geschillencommissie is anderzijds niet eenvoudig, want wat is 'goede smaak' of wat zijn 'goede zeden'? In de jaren zeventig waren we een stuk minder preuts dan tegenwoordig en er heerste een andere moraal. U herinnert zich misschien de blote borstenreclame van FA, 'Met de frisheid van wilde plavuizen', of waren het limoenen, nog wel. Goede smaak? Drapeer een schaars geklede dame op de motorkap en de auto verkoopt zichzelf - in de jaren 60-70 werkte dat, nu niet meer.
Wanneer is iets beledigend? Moorkop, Negerzoen of Zigeunersaus, inmiddels 'verboden' of tenminste dubieus. Wanneer is iets een goede grap?
De meeste adverteerders en reclamemakers voelen zelf erg goed aan hoe het sentiment in de markt erbij staat en hebben er geen enkel belang bij om zich buiten de maatschappelijk aanvaarde normen en waarden te plaatsen. In tegenstelling tot wat vaak geroepen wordt, is negatieve reclame niet goed voor een merk. Adverteerders snappen dat, creatieven voelen het feilloos aan.
Kortom, de reclamecode is de Bijbel maar iedereen weet dat als je je aan de spreekwoordelijke tien geboden houdt, je niets kan gebeuren. Zo worden dus alle uitingen geplaatst of uitgezonden en pas uit de media gehaald na een gegrond verklaarde klacht. En heel opvallend, inmiddels hebben zich 37 Westerse en Europese landen verenigd in de EASA waarmee 'de code' in deze tijden van internationale business u als consument ook tegen 'foute' buitenlandse reclame beschermt.

Vanwaar dit college? Op Curaçao is/lijkt helemaal niets geregeld: drank, sigaretten, een ongekende wildgroei aan buitenreclame, gokken in de reclame, misleiding zelfs, je komt het hier allemaal tegen. En dat is slecht voor de mediabranche, voor de adverteerders en voor de consument. Op - zo het zich laat aanzien - één uitzondering na en dat is onze staatstelevisie. Daar heeft de overheid een aantal regels opgelegd die deels lijken op hetgeen in 'de reclamecode' staat.
Daar zit echter een lastig kantje aan: het is aan onze staatsomroep zelf om de commercials te beoordelen vóór uitzending. En zo heeft de overheid en de politiek - twee instituten die nauwelijks van elkaar te scheiden zijn - (in)directe invloed op wat en hoe bedrijven en organisaties in betaalde zendtijd mogen communiceren. En dat kan heel gemakkelijk doorschieten naar censuur en situaties waarin elementaire grondrechten zoals vrijheid van meningsuiting in het gedrang kunnen komen.
Er wordt op deze manier ook oneerlijke concurrentie in de hand gewerkt; andere RTV-zenders en media vallen zeer terecht niet onder deze regel. Het zou mooi zijn als het Curaçaose bedrijfsleven, reclamemakers, de media en consumentenorganisaties samen een reclamecodecommissie zouden vormen. Dat zijn de partijen voor en door wie de code zou moeten zijn bedacht en dat is ook de plaats waar dit onderwerp binnen een democratie en een open economie thuishoort. Wellicht ligt hier ook een rol voor de Unesco die zich op dit moment bezighoudt met de lokale media.

https://www.reclamecode.nl.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior marketing en communicatieconsultant bij Liquid Soul te Curaçao.
E | marcel1963@mac.com

Food for thought.

500 Calorieën precies goed voor lunch

Zucchini oftewel courgette is een groentesoort die niet veel wordt gebruikt. Misschien door de fletse smaak en hoeveelheid vocht die deze loslaat tijdens de bereiding. Moeilijk om er een smakelijke krokante groenteschotel van te maken. In een 'kuku' wordt het een ander verhaal.

Tekst: **Miriam de Windt**

Dit gerecht, ook wel kuku genoemd, is afkomstig uit Iran en omstreken. Het is bijna hetzelfde als de Italiaanse fritata. Over het algemeen is het een vegetarisch gerecht.

Voor een kuku worden meestal minder eieren gebruikt dan voor een fritata. De eieren zijn meer bedoeld om de groente en andere ingrediënten bij elkaar te houden. De smaak van de ingrediënten dient te domineren en niet die van de eieren. Minder eieren betekent minder vocht in het gerecht, dus ook een kortere bereidingstijd. Dit is 1 recept voor een omelet zoals deze. Er zijn heel veel variaties op dit gerecht. Kuku kan hartig zijn of zoet. En u kunt deze warm of koud serveren.

Pitabrood

Pitabrood is waarschijnlijk een van de oudste broodsoorten. In het Midden-Oosten wordt pitabrood bij bijna alle maaltijden geserveerd. Pitabrood dient in principe in een steenoven te worden gebakken. Door de extreem hoge temperatuur in een steenoven rijst het deeg heel snel en ontstaat er een holte in het midden. Na afkoeling wordt de pita weer plat, maar de holte blijft. Pitabrood is een soort 'flatbread'. Nagenoeg alle landen die graan produceren kennen een soort flatbread. Onder flatbreads vallen bijvoorbeeld: chapati, pizza, focaccia, arepas, naan, matzo, tortillas en roti. Meestal worden pitabrood en andere flatbreads gemaakt van tarwe, maar ze kunnen ook van andere graansoorten worden gemaakt. Zoals van teff, rogge, maïs en zelfs rijstemeel.

Aan het basisdeeg kunnen kruiden, specerijen, groente, uien, knoflook en zaden worden toegevoegd voor extra smaak. Of een topping. Dit is het geval bij pizza en focaccia. Pitabrood kunt u vullen of ermee dippen. Vul het met rauwkost en u heeft een salade die u in de hand kunt houden. Dip met olijfolie, hummus, babaganush of andere dipsauzen. Van pitabrood is het heel gemakkelijk om zelf chips te maken. Snij het pitabrood in puntjes of vierkantjes en rooster, bak of frituur ze. Pitabrood en ander flatbread bevatten minder koolhydraten dan gewoon brood. Dus ze passen perfect in een energiebeperkt, 'low-carb' dieet.

Ook, indien u last heeft van intolerantie of allergie voor bepaalde ingrediënten, kan pitabrood of ander 'flatbread' een oplossing zijn. Er zijn niet veel ingrediënten en toevoegingen nodig om ze te maken. Glutenvrij flatbread is veel gemakkelijker te maken dan glutenvrij brood.

De analyse

Gewenste voedingsstoffen: vezels, kalk, ijzer en de vitamines A, B1, B2 en C. Ongewenste voedingsstoffen die teveel zijn in dit recept: vetten, verzadigde vetten, cholesterol en zout. Alle voedingsstoffen zijn aan de hoge kant in dit gerecht. Behalve het aantal calorieën en eiwitten. 500 Calorieën voor deze maaltijd is precies goed voor een lunch of voor een warme maaltijd, uitgaande van 2000 calorieën per dag. En voor een maaltijd van 500 calorieën is 23 gram eiwit ook precies goed. Alleen de verhouding plantaardige eiwitten en dierlijke eiwitten is niet conform de voedingsleer. Het recept bevat 1,5 meer dierlijke eiwitten. Het zou eigenlijk andersom moeten zijn.

Vezels, kalk, ijzer en de vitamines A, B1, B2 en C: dankzij de grote hoeveelheid zucchini (oftewel courgette). Verder worden deze voedingsstoffen ook geleverd door het pitabrood en de yoghurt.

Vetten, verzadigde vetten, cholesterol: deze zijn afkomstig van de olie en de eieren. U kunt 1 ei per persoon nemen in plaats van anderhalf. Het percentage cholesterol wordt dan 60 procent. Na het bakken van de ui en de zucchini, kunt u ze uit de pan halen en de olie eruit laten druipen. Hierdoor wordt de hoeveelheid vetten ook minder. Olijfolie bevat een gedeelte verzadigde vetten. Minder eieren en minder olie kan de verzadigde vetten zelfs laten dalen naar 10 à 11 procent. Met minder eieren wordt de verhouding dierlijke-plantaardige eiwitten ook gunstiger.

Natrium: van het zout, de eieren, het pitabrood en de yoghurt. Ja... ook yoghurt bevat zout. Niet veel, maar het zit er ook in. 1 Kopje yoghurt van 200 ml levert u 5 procent natrium van uw aanbevolen dagelijkse hoeveelheid (ADH). Voor de analyse werd 100 ml yoghurt berekend, als een soort saus bij de kuku. Indien u geen zout mag hebben, kunt u het zout in het recept altijd weglaten. Voor een streng natriumbeperkte voeding, bevat dit gerecht teveel natrium.

Kook mee met May.

Zucchini-omelet (kuku)

Ingrediënten:
1 flinke ui, gepeld en heel fijn gehakt
4 à 5 zucchini, 3 cups in plakjes van 5 mm gesneden
1/4 cup olijfolie
1 theelepel turmeric
zout
vers gemalen zwarte peper
1 theelepel suiker
6 eieren, losgeklopt
1 eetlepel olijfolie
yoghurt en pitabrood

Bereidingswijze:
In een koekenpan de ui zachtjes transparant bakken.
De zucchini-plakjes bij de ui voegen en boven een middelmatig heet vuur 15 minuten bakken, telkens omscheppen tot ze licht gekleurd zijn en het vocht verdampt is.
Van het vuur nemen, de turmeric ,1 theelepel zout, peper en de suiker toevoegen. Laten afkoelen. De oven voorverwarmen tot 350 graden Fahrenheit. De losgeklopte eieren, op smaak gebracht met wat zout en peper, door het zucchinimengsel roeren. Een nonstick vorm van 20 cm in diameter met de eetlepel olie invetten en in de voorverwarmde oven verwarmen. Het eimengsel in de vorm schenken en de omelet in 30 minuten bakken tot deze stevig is, luchtig en lichtbruin.
Op een schotel omkeren en warm of koud serveren met yoghurt en pitabrood.
Voor 4 personen.

Eet smakelijk,

May

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932

Voedingswaarde voor 1 portie:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	501/ 2104	25 %
Natrium	477 mg	24 %
Eiwitten	23 g	23 %
Kalk	300 mg	43 %
Vetten	26 g	38 %
IJzer	8.4 mg	56 %
Verzadigde vetten	4 g	19 %
Vitamine A	298 mcg	37 %
Cholesterol	250 mg	91 %
Vitamine B1	0,39 mg	39 %
Koolhydraten	49 g	20 %
Vitamine B2	0,72 mg	56 %
Voedingsvezels	4 g	13 %
Vitamine C	44 mg	62 %

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Armen

Ter gelegenheid van het 160-jarig bestaan van het St. Elisabeth Hospitaal wijdt de Ñapa enkele artikelen aan de medische wereld op Curaçao tussen 1816 en circa 1930. Vandaag: de armenzorg.

Tekst: **Jeannette van Ditzhuijzen**

Medische zorg voor de armen was lang een ondergeschoven kind. De overheid regelde niets en de armen waren afhankelijk van de goedheid der geneesheren. Geld om zich thuis te laten verzorgen, zoals gebruikelijk in de 19e eeuw, hadden ze niet. Soms bood een arts zijn diensten gratis aan, zoals dokter De Lima in 1827. Niet alleen wilde hij de armen kosteloos vaccineren met koepokstoffen, hij was ook genegen hen gratis 'optepassen'. Of dat bij hem thuis was, op Scharloo 18, is onduidelijk. Ook ene Petronilia Levi verpleegde halverwege de eeuw arme zieken in haar huis.
Diverse artsen hielden gratis spreekuur voor de armen. Zoals Nicolaas Rojer in 1833. "Armen, die ligt ongesteld zyn, kunnen zich dagelijks tusschen 7 en 8 ure des morgens by hem vervoegen, en zy die ernstig ziek zijn hem op noodige tyden kosteloos laten roepen." In de Publicatie over de uitoefening der burgerlijke genees- en heelkunde uit 1838 stond dat geneesheren geacht werden gratis hulp te verlenen aan kranken van den behoeftigen stand. Die hulp hield niet over, getuige een brief van bisschop Niewindt in 1855: "…dikwerf hebben wij hier mensen zien sterven, niet slechts uit gebrek aan geneeskundige hulp en geneesmiddelen, maar uit gebrek aan verzorging, aan behoorlijke huisvesting." Het was de opmaat naar de oprichting van een katholiek gasthuis, het latere St. Elisabeth Hospitaal, waar arme Curaçaoënaars kosteloos medische verzorging kregen. De artsen Hendrik van Rhijn, Nicolaas Rojer, Theodorus de Veer, Isaac Senior en Abraham en Morris Jesurun boden er gratis hulp.Bij Van Rhijns overlijden in 1857 sprak 1e luitenant J. Brakel over diens zorg voor de armen: "(…) dien bezocht hy in zyn nederige stulp, dien voorzag hy kosteloos van geneesmiddelen, daar opende hy, met zyne gewone mildheid, zyn beurs, om iets tot verkwikking of lavenis aan te schaffen voor den zieke (…)"

ADRES.

ISAAC A. DE LIMA, M. Dr., heeft het genoegen zyne aankomst alhier aan het Geëerde Publiek bekend te maken, met voornemen om zich in deze zyne geboorteplaats, als beoefenaar in de Genees-, Heel en Vroedkunde, en ook als Occulist, nedertezetten. En daar hy zich met versche Koepokstof voorzien heeft, vertrouwt hy dat de inwoners van het voordeel daarvan gebruik zullen maken.

Aan de armen biedt hy aan gratis te vaccineren en optepassen. Men gelieve zich te vervoegen ter zyne woning op Scharlo No. 18.

Den 6den April 1827.

'Schrikpoeijers'

Pas in 1873 kwam er een officiële 'armendokter': David Ricardo Capriles. Zijn 'praktijk' strekte zich niet verder uit dan de stad. Volgens Capriles waren gebrekkige voeding en misbruik van sterke dranken belangrijke oorzaken van veel ziekten bij de arme bevolking. Net als slechte behuizing en gebrek aan hygiëne. Uit een artikel van Capriles in de Curaçaosche Courant (1876) blijkt dat hij het werk van armendokter met plezier uitoefende, zolang het om 'ware armen' ging. Maar volgens hem deden ook talloze Curaçaoënaars een beroep op hem, die het niet nodig hadden. Hij noemde "de onophoudelijke aanvraag voor kostelooze geneesmiddelen voor niet zieken, zoals purgatifs, zweetmiddel, zalven, pleisters, kiespyndruppels, schrikpoeijers enz. enz."
Echt woedend werd hij toen in 1878 de Koloniale Raad een voorstel afstemde om de geneesmiddelenvergoeding te verhogen. Teleurgesteld was hij vooral in stadsgeneesheer en raadslid De Veer, die tegenstemde. Voor 'een handvol gezonde gevangenen' streek De Veer 500 gulden op, terwijl Capriles het voor de zieken van het Stadsdistrict met een schamele 200 gulden per jaar moest doen. Alleen in de eerste helft van 1878 had Capriles al '875 nooddruftige lyders' behandeld.
Vanaf 1883 had het stadsdistrict twee armendokters: Capriles en Nicolaas Rojer. Drie jaar later wees stadsgeneesheer Salomon Lansberg de heren er in de krant fijntjes op dat zij "dagelijks gedurende minstens één uur in den voormiddag beschikbaar (moeten) zijn voor de zieken. De zieken die hunne woning niet kunnen verlaten worden door den betrokken geneesheer zoo spoedig mogelijk en zoo dikwijls als noodig is bezocht." Kennelijk waren er klachten.

'Arme lotgenooten'

Het slechtst waren de bewoners van de buitendistricten eraan toe. Voor hen geen armendokter, tenzij ze zelf naar de stad gingen. Dat het bar gesteld was, blijkt wel uit een artikel over Aruba uit 1887, waarin de schrijver vaststelde dat de Arubaanse zieken "niet in dien nood (verkeeren) als hun arme lotgenooten op Curaçao. Hun ontbreekt niets aan geneeskundige behandeling." Dat was op Curaçao dus wel anders, schreef ene N.C. in de Amigoe (1889). De oogst van 1888 was door langdurige droogte mislukt en geld voor goed voedsel ontbrak. "… dit gebrek maakt dat zelfs een jeugdig lichaam tegen geen ziekte meer bestand is." Die ziekte was scheurbuik, waaraan vooral in Santa Rosa en Willibrordus tientallen bewoners stierven. Het voedseltekort was volgens een Nederlandse krant zo groot "dat de ezels bezig waren stroodaken van negerhutten op te eten." Als er al geen geld voor gezond eten was, dan zeker niet om de dokter te betalen, meende N.C. Zijn ingezonden brief hielp. Een week later kon hij berichten dat zieken in het 2e district bezoek hadden gekregen van stadsgeneesheer Lansberg en van districtsmeester Price. Direct daarna konden de zieken op vertoon van een bewijs van de geestelijke van Santa Rosa gratis geneesmiddelen ontvangen. Ook de gouverneur beloofde hulp, waarna volgens N.C. menige zieke al begon op te knappen "op het gezicht alleen van een half pond schapenvleesch en een kan maïsmeel."

Dienstpaard

Pas vanaf 1890 kregen de buitendistricten een eigen armendokter. Dat wil zeggen dat er voor het 3e, 4e en 5e district slechts één arts was, die aanvankelijk nog in de stad woonde, later in het 3e district. Dus veel veranderde er niet, al trok hij per dienstpaard vier keer per week naar Banda'bou om spreekuur te houden in de politiewachthuizen van Daniel en San Hironimus (tussen Barber en Savonet).
De districtsmeester was tevreden over deze regeling, omdat de bevolking van de buitendistricten daardoor sneller geneeskundige hulp zou krijgen. Maar gezien de afstand leek het hem ondoenlijk wanneer de armendokter elke dinsdag en zaterdag naar de plantage Hironimus moest rijden. Aangezien de dokter toch al verplicht was om zieken te bezoeken die niet naar het spreekuur konden komen, was het volgens de districtsmeester voldoende wanneer de arts slechts twee keer per maand naar San Hironimus kwam.

Hoogst moeielijk

Het is de jaren erna een komen gaan van armendokters. In het Voorlopig Verslag op de Begroting 1904 verzucht de gouverneur: "De quaestie van geneeskundige behandeling in de buitendistricten op Curaçao is niet zeer eenvoudig, omdat het hoogst moeielijk is geneeskundigen te vinden voor de betrekking van armen-dokter in die districten."
Vanaf 1907 waren er vier armendokters: een voor de

HEDEN overleed tot myne innige droefheid, myn hartelyk geliefde echtgenoot HENDRIK MONSANTO VAN RHYN, Officier van Gezondheid der 1ste klasse en Chef van de Geneeskundige dienst alhier, in den ouderdom van ruim 41 jaren.

Curaçao den 5 February 1857.
WED. H. M. VAN RHYN,
geb. DE ROCHEMONT.

Familie en vrienden gelieven deze algemeene als byzondere kennisgeving aan te nemen.

Overlijdensadvertentie Van Rhyn

Jongstleden Zondag smaakte onze verdienstelijke stadsgeneesheer de heer S. M. Lansberg, het genoegen zijn gouden feest als geneesheer te vieren, bij welke gelegenheid de kapel van het garnizoen den Jubilaris eene serenade bracht.

DE ondergeteekende betuigt zijn hartgrondigen dank voor de vele blijken van waardeering, die hij ter gelegenheid van zijn 50 jarig jubileum als geneesheer, zoowel van hier als van elders heeft ondervonden.

Curaçao den 6n. December 1889.
S. M. LANSBERG.

zorg

stad beoosten de haven, een voor bewesten de haven, een voor het 2e en 3e district, en een voor het 4e en 5e district. Daar werkte in 1911 de Surinaamse dokter Samson. In het jaarverslag van de buitendistricten werd hij luid geprezen "...wegens de voortreffelijke wijze waarop hij zich van zijn moeilijke taak heeft gekweten. Was de afstand nooit te groot, noch het uur te laat, ook lichamelijke vermoeienissen waren evenmin redenen voor hem om niet onmiddellijk zijn hulp te verleenen, waar die ingeroepen werd, en dit was dan ook niet zeldzaam wegens de alom heerschende ziektegevallen van verschillenden aard."
Bij zijn vertrek naar Saba - een jaar later - stuurden de bewoners een petitie aan het bestuur met het verzoek om dokter Samson te mogen behouden. Maar Samson prefereerde Saba, mede 'uit financieel oogpunt'.

Artsenbeurs

In het 3e district was de nood in 1912 zo hoog - zeer veel zieken en tot augustus al 120 sterfgevallen - dat in de Amigoe werd voorgesteld om de hulp in te roepen van de officieren van gezondheid van Harer Majesteits Zeeland. Wegens de langdurige droogte kreeg dokter Samson tijdelijk een toelage van 25 gulden per maand 'ter voorziening in de buitengewone uitgaven voor voeder voor dienstpaarden'.
Omdat het zo lastig was om districtsartsen te vinden, gaf het gouvernement in 1914 twee studenten aan de geneeskundige school in Paramaribo een beurs. Zij waren wel verplicht om daarna in de kolonie te komen werken. Overigens mochten in Suriname afgestudeerde geneesheren buiten hun standplaats geen praktijk uitoefenen, ook niet na hun pensionering.
De dokter voor het 4e en 5e district kreeg in 1915 een vaste standplaats op landhuis Pannekoek, met als eerste bewoner de Surinamer Leckie. Met de aanschaf van een auto in plaats van een paard was deze arts bepaald vooruitstrevend. Een jaar later vertrok hij alweer en namen artsen uit de stad, zoals dokter Gaerste, de functie tijdelijk waar.
Vanaf de oprichting van de Openbare Gezondheidsdienst in 1916 kwam er per wijk of district van 5 à 6000 inwoners een gouvernementsarts met dokterswoning en apotheek. Daarnaast had de gouvernementsarts een eigen praktijk. Het bewijs van onvermogen werd afgeschaft. Niet alleen omdat daarmee gesjoemeld werd. Volgens de gouverneur werd 'het niet zorgen voor den dag van morgen, de laksheid der bevolking' erdoor bevorderd. Daarvoor in de plaats kwam voor onvermogenden een kaart waarmee ze gratis medische hulp kregen; mensen tot een bepaalde inkomensklasse konden zo'n kaart voor een gering bedrag kopen.
Omdat het lastig bleef om voor de buitendistricten artsen te krijgen, "zal men zich dan met minder bevoegden, wier dienstprestaties echter zeer vaak goed voldoen, moeten tevreden stellen", aldus de gouverneur. Hij doelde op niet in Nederland afgestudeerde artsen.
Voor de onvermogenden kwamen daarnaast gouvernementsgeneeskundigen belast met bijzondere heelkundige hulp, hulp bij vrouwenziekten en voor de oogheelkunde. Op de in 1917 beloofde 'ziekenautomobiel' moest men nog vier jaar wachten.

Advertentie 50-jarig artsenjubileum Lansberg

Enkele armendokters:

David Ricardo Capriles
Nicolaas Rojer
Thomas Jefferson Greene Gaerste
Walter Bernardus en Carel Anton Zeppenfeldt
Joseph Alfred 'Fechi' en Johannes Philippus Evertsz
John Martin Coates Cole
Charles Jacques Samson
J.A. May
Mauricio Cohen Henriquez
Philip Frederik de Haseth Möller
L.Gr. F. Cramer
F.J. Leckie
Willem Hendrik Winkel

De ondergeteekende Med. chir. et art. obst. Dr., onlangs uit Nederland alhier aangekomen en door den HoogEdel Gestrengen Heer Gouverneur dezer kolonie, toegelaten zynde, om in de bovenvermelde vakken, alhier praktyk uit te oefenen, heeft de eer zich by het geëerde publiek als zoodanig aan te bevelen en hetzelve zyne diensten aan te bieden.

Hy neemt tevens de vryheid aan belanghebbenden bekend te maken, dat zyne woning gevestigd is in het huis No. 54 op Scharlo, gelegen by de zoogenaamde Kleine Werf.

Curaçao den 26 July 1850.
TH. DE VEER.

Salomon Lansberg 1821-1901

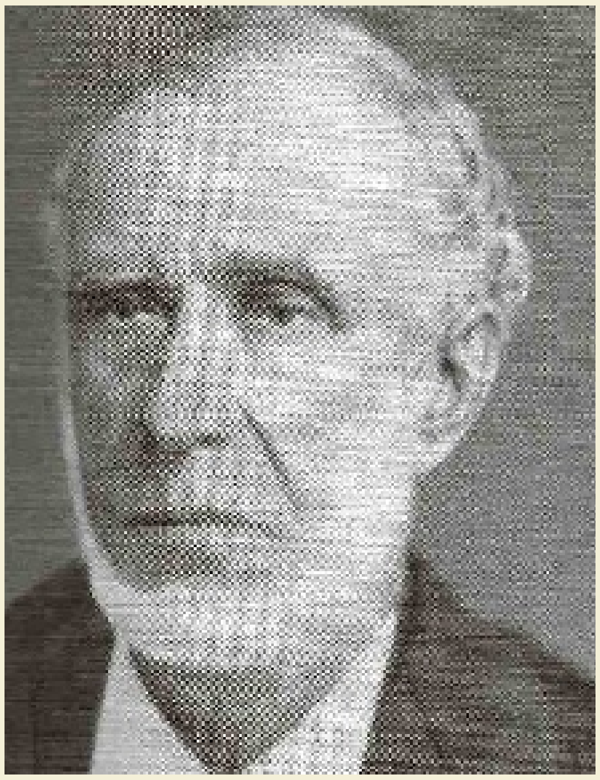
Salomon Lansberg 1821-1901

Geboren in Den Haag en vanaf 1858 als officier van gezondheid op Curaçao woonachtig. Hij trouwde in 1858 met Esther Cohen Henriquez en had een particuliere dokterspraktijk, waarschijnlijk in Otrobanda. Lansberg woonde hier nog maar net, of hij waarschuwde in de krant voor het gevaar van loodvergiftiging. Vreemdelingen hielden zich bezig met het vertinnen van keukengereedschappen, "ter bereiding of bewaring van spyzen en dranken gebruikt wordende, waartoe zy (...) een mengsel bezigden, waarvan het hoofd bestanddeel uit lood bestond." Hij hoopte dat de 'medische politie' hen in de gaten zou houden. Van 1882 tot 1895 was Lansberg stadsgeneesheer.
Toen de districten nog geen armendokters hadden ging hij daar veelvuldig op ziekenbezoek en hij werd geprezen omdat hij "altijd even geduldig (was) bij het ondervragen naar hunne kwalen, en het aanhooren hunner antwoorden." Bij zijn vijftigjarig artsenjubileum, in 1889, bracht de kapel van het garnizoen hem een serenade. Zes jaar later verliet Lansberg de overheidsdienst. Alweer kreeg hij in de krant lof toegezwaaid: "Zij die den ijver en de toewijding van meer nabij beschouwden, die de Stadsgeneesheer, vooral bij algemeene ziekten in de buitendistrikten aan den dag legde, weten zijn verdiensten te waardeeren. De rust, die hij dan ook nu neemt, mag waarlijk wel verdiend heeten."

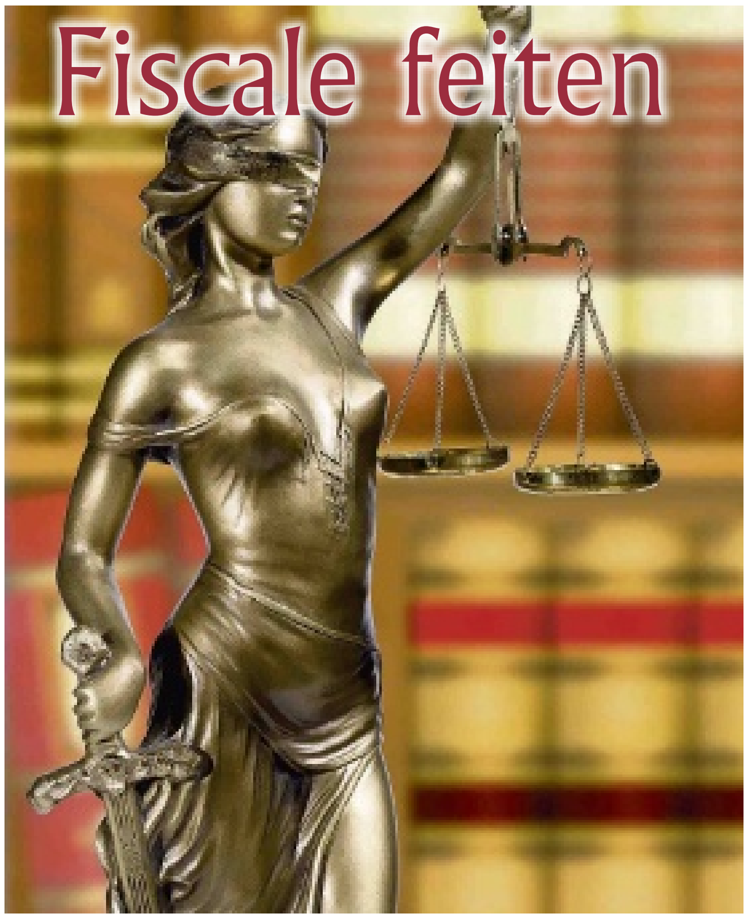

Het succes van familiebedrijven

Het succes van familiebedrijven is onderzocht door PricewaterhouseCoopers in een wereldwijd onderzoek. Voor de 'PwC Family Business Survey' werden beslissingsbevoegden in familiebedrijven in meer dan 40 landen geïnterviewd. Dit onderzoek wordt elke twee jaar gehouden om de sterkten en zwakten vast te stellen van familiebedrijven in de snel veranderende wereldeconomie.

Tekst: **Lennart Huijsen en Ingemara Bak**

De resultaten van dat onderzoek zijn beschikbaar voor een ieder. Het bleek dat de sector van de familiebedrijven dynamisch en veerkrachtig is, maar ook dat er grote veranderingen te verwachten zijn. Het is duidelijk dat deze wereldwijde veranderingen ook impact hebben op onze lokale familiebedrijven.

Een opmerkelijke conclusie is dat er een duidelijke behoefte is aan een professionalisering van zowel de familie als de onderneming. Bij het professionaliseren van het familiebedrijf gaat het om het bieden van structuur en discipline aan de visie en de ondernemingsgeest die ten grondslag lagen aan de oprichting van het familiebedrijf. Aan de andere kant moet dit samengaan met het ontwikkelen van processen op basis waarvan de familie interacteert met de onderneming, het opstellen van een infrastructuur voor de besluitvorming en formele kanalen voor de communicatie. Er zijn nog steeds enkele familiebedrijven die zich redden zonder een formeel ondernemingsproces. De meeste grotere firma's hebben nu echter gedocumenteerde procedures en beleid geïmplementeerd. Met name jongere en meer ambitieuze ondernemingen noemen professionalisering vaker als een ondernemingsdoel om hun zaak te laten groeien.

Aantrekken personeel

Als familiebedrijven met nieuwe producten nieuwe markten willen betreden, internationaal willen uitbreiden, risico's beter willen beheren, of effectiever willen innoveren, dan zullen zij extern talent moeten binnenhalen. Voor de meeste firma's is het aantrekken en behouden van gekwalificeerd talent een reden tot zorg en een uitdaging. Familiebedrijven geven aan dat zij het moeilijk vinden om te concurreren met het gestructureerde carrièrepad dat andere ondernemingen en grote bedrijven vaak aanbieden. Het heeft geen zin om deskundig personeel in te huren als het systeem en de interne processen niet professioneel zijn opgezet. Dit is een belangrijke voorwaarde voor deze deskundigen om hun werk effectief te kunnen doen.

Succesvolle opvolging

In veel gevallen is de overgang naar de volgende generatie een moeilijk en emotioneel moment voor het familiebedrijf. Toch komt eens de dag dat de directeur/eigenaar zijn of haar positie moet overdragen aan een andere partij. Helaas kiezen veel eigenaren van ondernemingen ervoor, dit onvermijdelijke gegeven te negeren. Het resultaat is dat er niet over wordt gesproken en dat er geen plan wordt gemaakt voor de opvolging. Het ontbreken van een formeel opvolgingsplan kan een aantal problemen veroorzaken, met name wanneer het moment van overgang daar is. Zo kunnen volgende generaties onwillig, onvoorbereid of niet in staat zijn om over te nemen. Of de eigenaar heeft een bereidwillige opvolger op het oog, maar de familieleden en andere belangrijke betrokkenen steunen die keuze niet. De eigenaar kan er ook achter komen dat het niet haalbaar is om de zaak binnen de familie te houden. Deze kwesties kunnen moeilijk op te lossen zijn, maar ze kunnen beter tijdig aangepakt worden dan op het laatste moment, wanneer er weinig keuze meer overblijft. Tijdig overleg met de adviseur is dan ook zeer aan te raden. De zakenwereld is hard, en als familiebedrijven niet de eigenschappen bezaten om te kunnen slagen, dan zouden ze hierin niet hebben kunnen overleven. In het huidige economische klimaat is het voor familiebedrijven echter van levensbelang om bovengenoemde uitdagingen aan te gaan om succesvol te blijven.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 Kas waarin men geld bewaart, 5 voetstap, 9 Palestijnse bevrijdingsorganisatie, 11 in verband met, 12 luchtbelletje, 15 takje, 16 baken, 18 rivier in Italië, 20 fier, 22 voor één bepaalde gelegenheid, 25 loven, 27 drietal, 28 gele verfstof, 29 schriftelijk stuk, 31 beeldverhaal, 33 houtsoort, 36 bijgevolg, 38 windrichting, 40 op leeftijd, 41 langzaam (muz.), 44 de Verenigde Staten, 45 berg op Mindanao, 46 vurig, 47 aanlegger van het Suez-kanaal.

VERTICAAL
1 Flauw schijnsel, 2 Afrikaanse houtsoort, 3 stad in Japan, 4 plaats in de Ardennen, 5 noodsignaal, 6 op deze plaats, 7 dwaling, 8 vorderen, 10 uiting van plezier, 13 liefdesbetrekking, 14 de totale inzet, 17 viseter, 19 bontsoort, 21 recht stuk in een vaarwater, 23 punt, 24 vrouwelijk dier, 26 tijdperk, 29 vormloos, 30 liefdevol, 32 knol, 34 muziekstuk, 35 kraakbeen, 37 echtgenoot, 39 mallejan, 42 aanwijzend vnw., 43 zandheuvel.

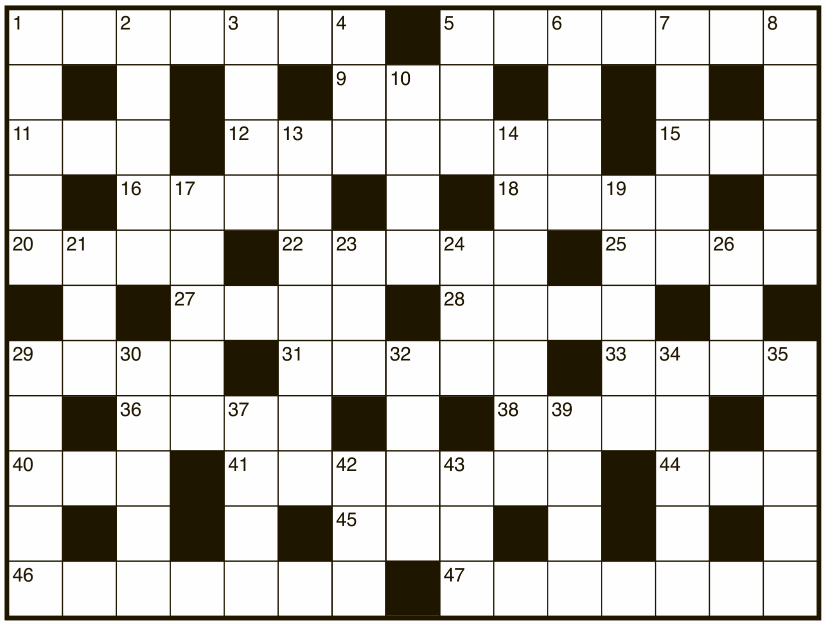

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

A.Curtis Zepp
Lampestraat 6
Aruba

J. Steenbaar
Kaya Janthiel 19
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

5	9						4	3
	7			4	6			
	6	4		2				
			1		3			2
		8		6		3	9	
7					8			1
	3					5	8	
		5	6	3		7		
	1		8	7				9

HEAVY

				1				
			2					5
	4				8	6		
9	2				1		8	
5					9			7
				8				
		9	4	3				
6					5			3
	7							6

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

5	9	6	4	2	8	7	1	3
7	1	8	5	9	3	6	4	2
3	4	2	7	1	6	9	5	8
9	8	3	6	5	4	1	2	7
1	7	4	8	3	2	5	6	9
2	6	5	9	7	1	3	8	4
8	5	9	1	4	7	2	3	6
4	2	7	3	6	5	8	9	1
6	3	1	2	8	9	4	7	5

Heavy

2	6	3	7	8	5	4	9	1
8	9	7	1	6	4	3	5	2
1	4	5	2	9	3	6	8	7
4	3	1	9	2	7	5	6	8
7	5	8	6	3	1	2	4	9
9	2	6	5	4	8	1	7	3
6	1	9	8	5	2	7	3	4
3	8	2	4	7	6	9	1	5
5	7	4	3	1	9	8	2	6

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Galabal; 6. adonis; 8. trip; 11. wagen; 13. ariel; 14. donors.
Verticaal: 1. Baan; 2. haast; 4. abri; 5. valwind; 7. opgaan; 9. ruim; 10. pil; 12. naar.
Woordzoeker:
NAAMGENOOT

ZWEEDSE PUZZEL

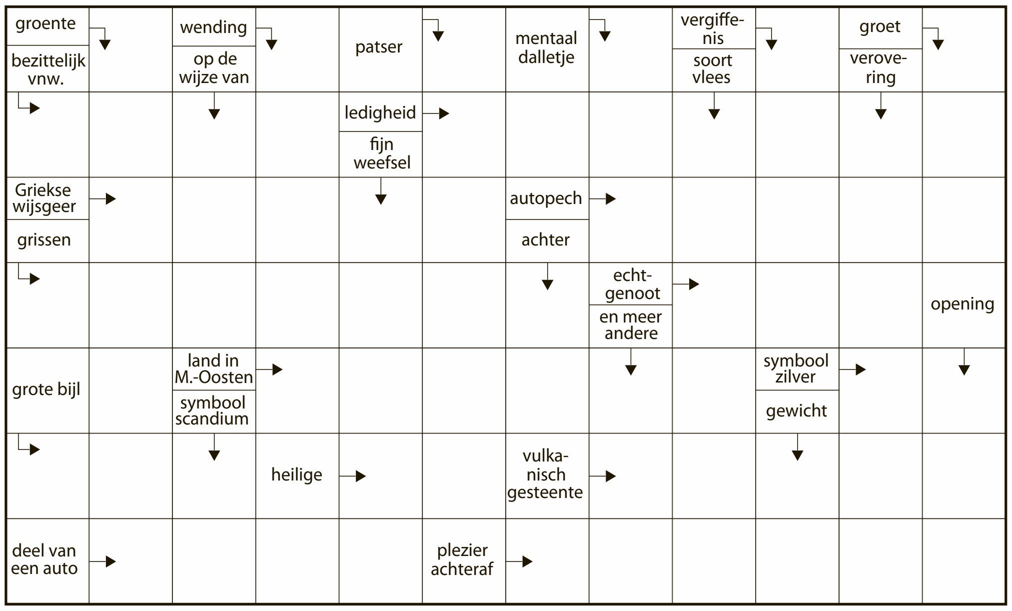

CRYPTOGRAM

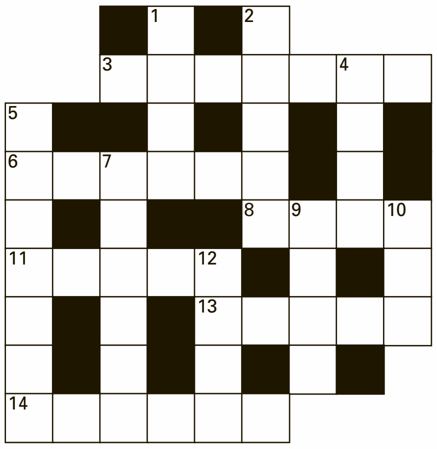

HORIZONTAAL:
3. Geen leger valt erin (7); **6.** Stimulerend boek over doping (6); **8.** Bewerk de grond tegen de pijn! (4); **11.** Die reis is in trek (5); **13.** De rook van een voormalige kardinaal (5); **14.** In deze pluisjes is men tevreden (6).

VERTICAAL:
1. Gebruik een schaar voor deze sluiting! (4); **2.** Reeds in de groei in België (5); **4.** Die vis hoort stoned te zijn (4); **5.** Honden die in de voorhoede spelen (7); **7.** Auto met ingebouwde platenspeler (6); **9.** Betrekking in de bus (4); **10.** Jongen die weer ruzie heeft (3); **12.** Laat het schieten voor de helft! (4).

WOORDZOEKER

E	C	O	S	Y	S	T	E	E	M	S	G	T
J	O	V	T	K	V	J	O	R	O	O	I	B
P	E	R	N	S	T	E	A	E	O	O	U	O
IJ	A	I	O	L	T	F	R	L	N	L	T	N
P	L	M	E	T	Y	A	O	H	C	D	IJ	T
S	K	P	P	T	O	F	N	K	E	I	R	H
A	P	L	U	L	A	M	A	D	E	U	S	A
A	L	A	I	R	I	A	O	R	J	L	G	N
L	E	N	G	P	H	T	A	B	B	E	R	D
B	I	T	R	C	G	T	U	R	R	G	B	E
A	T	A	S	O	O	E	U	D	K	U	IJ	L
T	N	A	M	S	D	N	I	W	E	B	T	N
R	O	T	U	N	E	D	I	T	S	T	IJ	O
O	T	E	I	T	A	L	E	S	A	H	D	D
S	A	U	T	O	W	E	G	L	C	L	S	I
Z	I	E	L	E	N	R	U	S	T	H	A	G

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AFMATTEND
ALBATROS
AMADEUS
AMPLITUDE
APPELTJE
AUTOWEG
BEAUTYFARM
BEWINDSMAN
BIJTIJDS
BLAASPIJPJE
BONTHANDEL
BRUNETTE
CONISCH
ECOSYSTEEM
ELATIET
GELUIDLOOS
GRAFOLOOG
IMPLANTAAT
ITALA
KLIPGEIT
NODIG
PARTY
PLEITNOTA
RIJTUIG
RODDEL
SCHAAKCLUB
SCHIJN
SLINKS
SOERA
STANDJE
TABBERD
TOENDRA
TURBOMOTOR
VERHEUGD
ZIELENRUST

© Puzzelland/150509

Zweedse puzzel

■	M	■	L	■	E	■	D	■	A	■	E
L	I	L	A	■	N	O	T	A	R	I	S
■	N	O	D	I	G	■	P	R	I	N	T
D	E	M	E	T	E	R	■	B	A	T	■
■	R	■	N	A	R	E	D	E	■	R	I
S	V	P	■	L	D	■	E	I	G	E	N
■	A	D	D	A	■	G	E	D	E	K	T

Prijspuzzel

E	Q	U	I	P	E	■	K	■	E	E	N	B	E	S
■	U	■	■	A	X	O	L	O	T	L	■	■	X	■
B	E	D	E	K	T	■	I	■	S	K	I	S	O	K
■	E	E	N	■	R	A	M	E	E	■	D	E	O	■
K	N	I	E	V	A	L	■	D	R	O	O	G	T	E
■	■	N	■	A	■	V	E	E	■	L	■	M	■	■
F	R	I	E	T	J	E	■	L	I	E	V	E	R	D
■	E	N	G	■	O	R	D	E	R	■	I	N	O	■
N	A	G	A	A	N	■	O	■	E	K	S	T	E	R
■	A	■	■	T	A	N	N	I	N	E	■	■	S	■
A	L	I	K	A	S	■	S	■	E	E	R	S	T	E

Ierland

Een eiland met vele kleuren, geuren en gezichten. Curaçao is de ultieme mix van diversiteit in cultuur en de cijfers bevestigen dit. In meer dan 140 verschillende landen zijn er mensen die op Curaçao wonen geboren. Mensen met allemaal hun eigen gewoontes, tradities en verhalen. Vandaag maken we kennis met Gordon Casey (40). Hij bracht het grootste deel van zijn leven door in Ierland en Zuid-Afrika en na veel reizen 'landde' hij op Curaçao.

Tekst: **Elisa Koek** Foto: **Ken Wong**

Hoe is jouw Curaçao-verhaal begonnen?

"Ik ben opgegroeid op heel veel plekken. Mijn geboorteland is Zambia, maar mijn ouders komen uit Dublin en Yorkshire. Toen ik twee jaar was, verhuisde we met het gezin naar Qatar, maar ik ging al snel naar de kostschool in Dublin. Dat was in die tijd normaal voor buitenlandse kinderen in Qatar. Ik ben eigenlijk opgegroeid in Dublin terwijl mijn ouders in Qatar woonden. Toen ik zestien was ben ik samen met mijn ouders naar Kaapstad verhuisd en daar een studie gaan volgen. Zuid-Afrika en Ierland zijn de landen die ik echt als thuisland zie en inmiddels Curaçao natuurlijk ook. In 2001 kreeg ik een aanbieding om op Curaçao te gaan werken. Op dat moment woonde ik net in Londen en het was erg slecht weer. Als je in de plensregen staat en iemand biedt je een baan aan op een tropisch eiland, dan denk je geen twee keer na."

Heb je je doel bereikt?

"Voor mijn verhuizing naar Curaçao, was ik van plan in een skiresort te gaan werken, maar dit pakte totaal anders uit. Mijn doel was mijn contract van drie jaar af te maken en dan verder te kijken. Uiteindelijk ben ik daarna meteen mijn eigen bedrijf FrontShore gestart. Ook heb ik mijn vrouw ontmoet op Curaçao en hebben we nu een dochtertje van zes jaar. Ook al was dit heel anders dan mijn oorspronkelijke plan, ik ben erg tevreden met mijn leven. Curaçao is een fijne plek. Je mag hier als buitenlander echt meedoen met de samenleving. In Qatar is dit totaal anders. Je kan dan als buitenlander bijvoorbeeld niet zomaar een huis kopen."

Wat mis je uit Zuid-Afrika of Ierland?

"Guinness Beer! Er is geen Ierse pub op het eiland en die mis ik soms wel. Ook mis ik avontuur. In Afrika zocht ik altijd actie en ging bergen beklimmen en freediven. Hier kan dat wel, maar in mindere mate. De interesse is minder en het heeft lang geduurd voordat ik een groepje vond dat deze interesses ook deelde. Mijn familie mis ik niet zo erg. We zijn opgevoed in verschillende landen als een soort nomaden dus niemand van ons had verwacht dat we allemaal op dezelfde plek zouden wonen. Door alle technologie is dit nu zelfs gemakkelijker dan toen ik jong was."

Wat zijn de grootste verschillen en overeenkomsten tussen Curaçao en Ierland of Zuid-Afrika?

"Gek genoeg lijken Ierland en Curaçao best op elkaar. Muziek is op Curaçao erg belangrijk en in Ierland ook. Veel mensen spelen een instrument en het is een belangrijk onderdeel van de cultuur. Ook de omgang met elkaar is vergelijkbaar. Op Curaçao groet je elkaar op straat en dat doen we in Ierland ook. Net als Curaçao is Ierland ook relatief klein. Je komt snel bekenden of zelfs familieleden tegen als je een avondje op stap bent. Zuid-Afrika is dan toch een stuk anders. Kaapstad is een stad met miljoenen mensen en een druk stadsleven. Toch herken ik ook hier veel van terug. De muziek, de Nederlandse taal en sommige aspecten van de cultuur. Misschien voel ik me daarom ook zo thuis op Curaçao."

Wat is jouw wens voor de toekomst van Curaçao?

"Curaçao heeft veel potentie. De financiële en de toeristische sector bieden veel perspectieven, maar ook op het gebied van duurzaamheid en wetenschap kunnen we veel betekenen. Er zijn veel individuen uit allerlei sectoren die visies hebben voor het eiland en goed vooruitdenken. Ik hoop dat zij de kans krijgen hun ideeën om te zetten naar realiteit. Ook denk ik dat Curaçao heel ver zou kunnen komen als er meer aandacht zou komen voor de Engelse en Spaanse taal in het onderwijs. In Ierland leren we natuurlijk ook Iers, maar de wereldtalen zijn zeker zo belangrijk. Curaçao heeft alle potentie om internationaal op de kaart te worden gezet dus het onderwijs kan hier goed op inspelen."